

norden

Ett gott liv i ett hållbart Norden

Nordisk strategi för hållbar utveckling

Ett gott liv i ett hållbart Norden
Nordisk strategi för hållbar utveckling

ISBN 978-92-893-2497-7

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2013-725>

ANP 2013:725

© Nordiska ministerrådet, 2013

Layout: Jette Koefoed

Foto: Karin Beate Nøsterud; ImageSelect; Landskrona Energi; Iti Rainio

Typsnitt: Meta LF

Papper: Munken Polar

Upplaga: 2500

Tryck: Arco Grafisk

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet ska stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Ett gott liv i ett hållbart Norden

Nordisk strategi för hållbar utveckling

■ 1. Ett nordiskt perspektiv på hållbar utveckling	7
■ 2. Den nordiska välfärdsmodellen	13
■ 3. Livskraftiga ekosystem	17
■ 4. Ett förändrat klimat	21
■ 5. Hållbart nyttjande av jordens resurser	25
■ 6. Utbildning, forskning och innovation	29
■ 7. Förankring, genomförande och uppföljning	33

Forord

Jeg har gjennom det siste året hatt gleden av å lede samarbeidet i Nordisk ministerråd. En av oppgavene har vært å revidere Ministerrådets strategi for bærekraftig utvikling.

Ministerrådet vedtok for tolv år siden sin første strategi. Liksom de foregående strategiene er også denne nye strategien godkjent av alle de nordiske landene: Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt Færøyene, Grønland og Åland. Nordisk råd har gitt sin tilslutning til strategien for bærekraftig utvikling.

Nordisk ministerråds strategi for bærekraftig utvikling gir overordnede retningslinjer for de kommende årene. En bærekraftig utvikling handler om å imøtekomme behovene til den nålevende generasjon uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å imøtekomme sine behov. De nordiske landene har gjennomgående felles syn på sentrale samfunnsområder, og landene er enige om at samfunnsutviklingen må være bærekraftig.

De nordiske landene har godt utbygde velferdstjenester, relativt små inntektsforskjeller og velfungerende offentlige institusjoner. Nordisk ministerråd skal bidra til at de nordiske landene kan fortsette å bygge ut sine samfunn for å øke velferd og livskvalitet. Et velfungerende næringsliv og en god offentlig forvaltning er viktige forutsetninger for å oppnå dette. Ivaretagelse av natur- og miljøhensyn er også avgjørende for at utviklingen skal være bærekraftig. Grønn vekst bidrar til å sikre dette. De nordiske landene har dessuten som mål å fremme prinsippene om en bærekraftig utvikling i global sammenheng.

Norden har en lang tradisjon for å samarbeide om å utvikle felles svar på felles utfordringer. Samarbeidet har gitt gode resultater. Jeg er derfor glad for at Nordisk ministerråd med denne strategien legger et godt grunnlag for et fortsatt nært samarbeid for et bærekraftig samfunn.

Rigmor Aasrud
Nordisk samarbeidsminister
Norge

*Strategin för hållbar utveckling är den
överordnade och tvärsektoriella ramen
för Nordiska ministerrådets arbete.*

Ett nordiskt perspektiv på hållbar utveckling

Strategin för hållbar utveckling är den överordnade och tvärssektoriella ramen för Nordiska ministerrådets arbete. Hållbar utveckling har tre ömsesidigt beroende dimensioner: *den ekonomiska, den sociala och den ekologiska*. En av dessa dimensioner får inte underminera förutsättningarna för utveckling inom de andra dimensionerna. Även kulturen har stor betydelse för de nordiska värderingarna. Det gäller till exempel val av livsstil, konsumtionsmönster, förhållande till naturen och acceptans för förändringsprocesser i samhället. Därför är det viktigt att inkludera kulturella frågor i arbetet för hållbar utveckling.

De nordiska länderna har tidigt positionerat sig inom hållbar samhällsutveckling. Den nordiska välfärdsmodellen bygger på att alla människor har lika värde, respekt för mänskliga rättigheter, rättvisa, jämlikhet, god förvaltning, låg nivå av korruption, demokrati, främjande av hälsa och välbefinnande. Jämställdhet, öppenhet och engagemang är andra viktiga grundstenar. De nordiska ländernas framgång är också ett resultat av att man på ett tidigt stadium bejakade ekonomisk öppenhet och frihandel. Decennier av målinriktade miljöinsatser har förbättrat tillståndet för miljön på flera områden. Norden är rikt på naturresurser och naturresursbaserade sektorer som skogsbruk, jordbruk, fiske och gruvnäring. Detta är en viktig grund för en levande landsbygd. För att stärka ekonomi och hållbar utveckling är det viktigt att dessa resurser brukas utan att förbrukas. En hållbar förvaltning stärker de nordiska ländernas ekonomier.

Höga krav på miljöhänsyn har stimulerat till ökad kunskap och teknisk utveckling, vilket i sin tur har bidragit till en växande miljöteknikexport.

Människors hälsa och välbefinnande är sammankopplade med en god livsmiljö. Möjligheten till ett rikt friluftsliv och tillgång till grönområden är viktiga ingredienser för mänskligt välbefinnande. Det ökar dessutom förståelsen för de insatser och beteendeförändringar som krävs för att utvecklingen ska bli mer hållbar.

Samtidigt står Norden inför flera utmaningar som kräver tvärssektoriella insatser där principen om hållbar utveckling måste integreras. Det totala ekologiska avtrycket av nordisk verksamhet har blivit allt större på grund av en ökad konsumtion. Den demografiska förändringen är också en nyckelutmaning för den nordiska välfärdsmodellen. Dessutom

Definition hållbar utveckling (Bruntlandkommissionens definition): "En hållbar utveckling tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov."

Med **de nordiska länderna** menas Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Färöarna, Grönland och Åland.

Definition grön ekonomi (fritt översatt från UNEP:s definition): En grön ekonomi främjar mänskligt välbefinnande och rättvisa samtidigt som den minskar miljörisker och bristen på ekologiska tillgångar. Enkelt uttryckt har en grön ekonomi låg koldioxidpåverkan, är resurseffektiv och omfattar alla människor. Tillväxten av inkomstnivåer och arbetstillfällen i en grön ekonomi drivs av offentliga och privata investeringar som reducerar koldioxidutsläpp och föroreningar, förstärker energi- och resurseffektivitet, och förhindrar förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Dessa investeringar behöver underlättas och stödjas av riktade offentliga bidrag, politiska reformer och nya regleringar. Den här utvecklingsvägen ska bibehålla, förstärka och om nödvändigt återuppbbygga naturligt kapital som en avgörande ekonomisk tillgång och källa till offentliga fördelar, särskilt för fattiga människor vars livsuppehälle och säkerhet står i starkt beroende till naturen.

tillkommer de faktorer som följer av att det övergripande ekonomiska läget i Europa och världen förändras.

Nordiska ministerrådet ska bidra till att de nordiska länderna successivt fortsätter att förbättra välfärden och livskvaliteten för nuvarande och kommande generationer genom att skydda och tillvarata jordens förmåga att uppehålla liv i hela dess mångfald och därmed utveckla en mer hållbar välfärdsmodell. För att uppnå detta mål behöver Norden successivt ställas om till en grön ekonomi. Även Nordiska ministerrådets och Nordiska ministerrådets sekretariats egen verksamhet och faciliteter ska vara hållbara. En möjlighet är att miljöcertifiera hela verksamheten. Detta skulle även kunna gälla Nordiska rådet och Nordiska kulturfonden.

Grön tillväxt har blivit en central målsättning som många länder och regioner har satt upp för att möta de stora miljö-, klimat- och energimässiga utmaningarna samtidigt som en god ekonomisk tillväxt upprätthålls. Marknaden för gröna lösningar växer och det finns potential för att Norden kan flytta fram sin marknadsposition. De nordiska statsministrarnas initiativ för grön tillväxt spelar en viktig roll i detta sammanhang. Ökad konkurrenskraft och tillväxt ska uppnås genom en effektivare resursanvändning, mer hållbar energianvändning och -försörjning samt tydligare lagstiftning och prissättning på naturresurser.

1.1 Strategins syfte och användningsområden

Det nordiska samarbetet om hållbar utveckling inleddes med en statsministerdeklaration 1998. Den första nordiska strategin för hållbar utveckling trädde i kraft 2001 och har reviderats regelbundet. En ny statsministerdeklaration antogs 2008. Detta är därmed den fjärde nordiska strategin för hållbar utveckling. Den gäller tills vidare och ska revideras vid behov.

Strategin fokuserar på områden där Norden har gemensamma intressen och utmaningar och där det finns särskilt goda förutsättningar för att bidra till hållbar utveckling. Det nordiska samarbetet ska också skapa ett mervärde och bidra till ökad kompetens och en mer effektiv resursanvändning. Strategin ger långsiktiga riktlinjer för ministerrådets verksamhet fram till 2025 och syftar till att främja Nordiska ministerrådets tvärsекtoriella samarbete inom följande fokusområden: den nordiska välfärdsmodellen, livskraftiga ekosystem, ett förändrat klimat, hållbart nyttjande av jordens resurser samt utbildning, forskning och innovation. Utvecklingen följs upp med hjälp av indikatorer inom respektive områden.

Strategins gemensamma värdegrund och målsättningar ska integreras i fackministerrådets sektorsprogram och omsättas till konkreta åtgärder med mätbara mål. Fackministerråden organiserar tillsammans genomförandet av strategin, undersöker framstegen och bidrar till rapporteringen

om och bedömningen av genomförandet. Den nordiska strategin kan också fungera som utgångspunkt för gemensamma inspel i internationella forum för hållbar utveckling.

1.2 Övergripande målsättningar och principer för det nordiska hållbarhetssamarbetet

Allt arbete som görs inom ramen för Nordiska ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv. Nordiska ministerrådet ska genom nordiskt samarbete prioritera teman, processer och projekt som främjar en hållbar utveckling. Härigenom kan Nordiska ministerrådet inspirera de nordiska länderna samt andra länder och regioner till egna konkreta målsättningar och initiativ.

Den övergripande målsättningen med strategin är att de nordiska länderna successivt ska utvecklas till mer hållbara välfärdssamhällen och att skapa positiva förändringar

Försiktighetsprincipen: Om det föreligger hot om allvarlig eller oåterkallelig skada, får inte avsaknaden av vetenskaplig bevisning användas som ursäkt för att skjuta upp kostnadseffektiva åtgärder för att förhindra miljöförstöring.

Principen om att förorenaren betalar, den s.k. polluter pays principle: Förorenaren bär kostnaden för föroreningen.

Substitutionsprincipen: I valet mellan en från miljösynpunkt bättre och en sämre produkt ska den bättre väljas. Med andra ord: finns det ett miljömässigt bättre substitut till en produkt så ska detta väljas.

inom en överskådlig framtid. Fram till år 2025 ska betydande resultat inom de prioriterade områdena ha uppnåtts. Nuvarande och kommande generationer ska tillförsäkras ett säkert, hälsosamt och värdigt liv. Hög medvetenhet om de åtgärder och processer som leder till en hållbar utveckling ska skapas i samhället.

Nordiska ministerrådet ska främja ett nordiskt samarbete för hög sysselsättning, grön tillväxt och ökad konkurrenskraft. Försiktighetsprincipen, principen att förorenaren betalar, producentansvar och substitutionsprincipen ska vara vägledande för arbetet. Dessutom ska externa kostnader i ökad utsträckning införlivas i priset på produkter. Urfolken har en särskild roll i skapandet av en hållbar utveckling. Dessa mål och principer ska fortsatt integreras i fackministerrådets arbete och i relevanta internationella sammanhang.

Den övergripande målsättningen med strategin är att de nordiska länderna successivt ska utvecklas till mer hållbara välfärdssamhällen och att skapa positiva förändringar inom en överskådlig framtid.

*Hållbar utveckling och utvecklingen
av den nordiska välfärdsmodellen
går hand i hand.*

Hållbar utveckling och utvecklingen av den nordiska välfärdsmodellen går hand i hand. De nordiska länderna har till betydande del lyckats förena höga miljöambitioner, en hög inkomstnivå, ekonomisk tillväxt, stabil makroekonomi och ett socialt välbefinnande. Den sociala sammanhållningen, folkhälsan, fungerande socialförsäkring, bra arbetsmiljö, avtal som reglerar löner och anställningsvillkor, sociala tjänster, hälso- och sjukvård, högt deltagande på arbetsmarknaden och miljöskydd fungerar som motorer för utveckling, livskvalitet och säkerhet. De nordiska länderna har byggt sina välfärdsmodeller på en gemensam politisk intention som givit en stark sammanhållning i samhället. Den nordiska modellen kännetecknas av ett starkt samband mellan välfärds- och arbetsmarknadspolitik. Även om de nordiska ländernas välfärdssystem inte är uppbyggda på exakt samma sätt så har likheterna gjort att den *nordiska välfärdsmodellen* blivit ett begrepp.

Den nordiska samhällsmodellen är känd för universella välfärdssystem. Kärnvärdena är lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla oavsett kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering. Det handlar om sociala rättigheter och principen att alla ska ha lika tillgång till social- och hälsotjänster, utbildning och kultur. Det gäller också omsorgen för socialt utsatta och sårbara grupper i samhället. Välfärdsmodellen bygger på mångfald där alla grupper integreras i samhället. Mångfaldsfrågan är relevant för de flesta områden i strategin och bör ingå i

arbetet för hållbar utveckling. Möjligheten för alla att delta i samhällslivet och samhällets beslutsprocess utgör en central del i den nordiska välfärdsmodellen. Ett jämställt samhälle möjliggör att alla resurser i samhället kan nyttjas. Det bidrar i sin tur till en bättre välfärd.

De nordiska länderna har byggt sina välfärdsmodeller på en gemensam politisk intention som givit en stark sammanhållning i samhället.

Den nordiska välfärdsmodellen bygger på en samhällsstruktur med god förvaltning där förtroendet mellan generationer är centralt. Den framtida demografiska förändringen är en nyckelutmaning, främst på grund av förskjutningen av åldersstrukturen. En av de viktigaste utmaningarna blir att verka för att en större del av den arbetsföra befolkningen deltar i arbetslivet. Det innebär bland annat att den invandrade befolkningen behöver integreras bättre i samhälls- och arbetslivet. Övergångstiden från skola till arbete behöver kortas ner och möjligheterna att förlänga arbetslivet behöver förbättras.

God hälsa i befolkningen är en förutsättning för en hållbar välfärdsmodell. De samhälleliga och demografiska utmaningarna gör det nödvändigt att förstärka insatserna inom folkhälsa, bland annat att förebygga kroniska sjukdomar och skador. Det krävs också insatser för att främja aktivt åldrande så

att fler kan upprätthålla funktionsförmågan och klara sig själva så länge som möjligt. En god folkhälsa påverkar ländernas konkurrenskraft, tillväxt och innovationsförmåga positivt.

Trots en relativt stark samhällsekonomisk utveckling förekommer fattigdom också i de nordiska länderna. Invandrare, långtidsarbetslösa, långtidssjuka, personer med funktionsnedsättning och ensamförsörjarmiljer löper den största risken att drabbas. Långa arbetslöshetstider bland unga är ett särskilt allvarligt problem eftersom dessa personer riskerar att hamna utanför arbets- och samhällslivet under lång tid. Insatser för att öka sysselsättningen bland unga är därför centralt.

En annan utmaning är människohandel och jämförbart utnyttjande som kränker individens människovärde och integritet. För att kunna stoppa denna utveckling finns det ett behov av gemensamma kunskaper och förståelse för detta fenomen. Detta kräver nationellt, regionalt och internationellt samarbete.

Kärnvärdena är lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla oavsett kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering.

Målsättningar fram till 2025

Långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt

Norden ska ha en stabil, uthållig och sund ekonomisk utveckling. Hållbarheten i finansieringen av den nordiska välfärdsmodellen säkras i ljuset av den demografiska utvecklingen. De nordiska länderna satsar på en hållbar samhällsplanering som grundar sig på regionala utvecklingsförutsättningar.

Arbete och mångfald

Sysselsättningsnivån och arbetsutbudet i Norden ska öka. Den strukturella arbetslösheten reduceras med särskild vikt på ungdomsarbetslöshet. Inkludering och mångfald ökas i nordiska samhällen och arbetsliv. Nivån på säkerhet, hälsa och välfärd i arbetslivet höjs.

Hälsa och social trygghet

Hälso- och välfärdspolitik utvecklas så att länderna bevarar det sociala skyddsnätet mot utstötning av utsatta grupper, samtidigt som Nordens konkurrenskraft säkras. Kvalitet och säkerhet i social- och hälsosektorn förstärks. Folkhälsan förbättras i hela befolkningen. Förebyggande insatser prioriteras.

Jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter

Jämställdhet och social sammanhållning främjas med hänsyn till kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering. Förebyggande åtgärder genomförs för att främja mänskliga rättigheter, till exempel för att eliminera fattigdom och människohandel.

Kultur

Kulturens betydelse och roll identifieras och stärks inom arbetet med hållbar utveckling i Norden.

Indikatorer

- Demografisk utveckling
- BNP mätt i PPP per euro och person
- Statsskuld
- Urbanisering
- Sysselsättnings- och arbetslöshetssiffror
- Förväntad livslängd vid födseln
- Ginikoefficient
- Risk för fattigdom bland familjer med barn
- Lönegap mellan könen

*För att förebygga förorening av
den marina miljön och kustom-
rådena är det viktigt att åtgärda
problemen vid källan.*

Jordens ekosystem förser mänskligheten med en rad livsviktiga varor och tjänster som möjliggör en fortsatt hållbar och grön tillväxt och mänskligt välbefinnande. Exempel på sådana ekosystemtjänster är livsmedel och andra biologiska råvaror, färskvatten, naturlig vattenrening, klimatregering, koldioxidupptag, naturligt skydd mot naturkatastrofer och pollinering. Forskning visar att tillståndet för flertalet ekosystemtjänster har försämrats betydligt. Detta äventyrar det internationella samfundets möjligheter att uppnå de av Förenta nationerna uppsatta millenniemålen och har betydande påverkan på industrin och mänskligt välbefinnande.

Nordiska ministerrådet har initierat en studie¹ med särskilt fokus på de nordiska länderna som bygger på den internationella rapporten *The Economics of Ecosystems & Biodiversity* (TEEB). Denna tydliggör kostnaden för förlusten av biologisk mångfald

och ekosystemtjänster jämfört med vad det skulle kosta att bevara dem. Denna forskning understryker betydelsen av att värdera ekosystemtjänster och naturresurser på rätt sätt och att dessa kostnader integreras i nationella räkenskaper och i underlag för beslutsfattande.

Även om Norden kan anses vara en föregångare avseende hållbart brukande av både förnyelsebara och icke förnyelsebara naturresurser så finns det stor potential för

Begreppet **ekosystemtjänst** utgår från människans behov och välbefinnande och inkluderar därför de varor och tjänster som ekosystemen producerar. Ett ekosystem är en samling växter, djur, och mikroorganismer som interagerar med varandra och den icke levande miljön. Ekosystemtjänster kan ibland förväxlas med biologisk mångfald eller biodiversitet. Biologisk mångfald avser artrikedomen av allt levande på jorden, det vill säga variationerna inom arter och mellan arter och ekosystem. Artrikedom, eller biologisk mångfald, är inte en ekosystemtjänst. Snarare är biologisk mångfald en förutsättning för alla ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster i sin tur bidrar till biologisk mångfald.

¹*Socio-economic importance of ecosystem services in the Nordic countries* (TN 2012:559), läs mer på www.norden.org.

förbättring. En nyckelutmaning är att utveckla hållbara driftsformer under de olika natur- och klimatförhållandena i Norden och samtidigt möta efterfrågan från en växande världsbefolkning. De största ekosystemrelaterade utmaningarna i Norden är att mark och skog försämras genom förorening och kortsiktig förvaltning, och att den marina miljön försämras på grund av utsläpp från landbaserade föroreningskällor.

För att förebygga förorening av den marina miljön och kustområdena är det viktigt att åtgärda problemen vid källan. Exempelvis Östersjön, en nästan sluten, grund och kall bräckvattensbassäng, är mycket sårbar. Den påverkas i hög grad av den kraftiga belastningen från mänskliga aktiviteter i kuststaterna. Det allvarligaste problemet är övergödning. Dessutom har höga halter av skadliga ämnen, bland annat tungmetaller, uppmätts. De kraftigt ökade och alltjämt tilltagande olje- och kemikalietransporterna särskilt på Finska viken ökar också risken för olje- och kemikalieskador. Aktiviteten i Arktis med ökad skeppsfart och transporter av olja och gas innebär att nordiska områden i Nordatlanten utsätts för ökade miljörisker. Ett ökat säkerhets- och beredskapspolitiskt arbete bör därför prioriteras högt.

En nyckelutmaning är att utveckla hållbara driftsformer under de olika natur- och klimatförhållandena i Norden och samtidigt möta efterfrågan från en växande världsbefolkning.

Målsättningar fram till 2025

Hållbar naturresursförvaltning

Den biologiska mångfalden i Norden stärks så att ekosystemen förblir robusta och fortsätter att tillhandahålla nödvändiga ekosystemtjänster för att skapa välfärd. Kunskapen om värdet av ekosystemtjänster stärks. Detta kan bidra till att utveckla styrmedel som i sin tur kan stimulera ett hållbart bruk och bevarande av den biologiska mångfalden.

Marina ekosystem

De nordiska havsområdena ska ha ett gott miljötillstånd och användas på ett hållbart sätt. Förvaltningen av havsområdena byggs på kunskap och en enhetlig ekosystembaserad förvaltning. Övergödningen av Östersjön minskas och miljöns och vattenområdenas tillstånd i Östersjön förbättras.

Landbaserade ekosystem

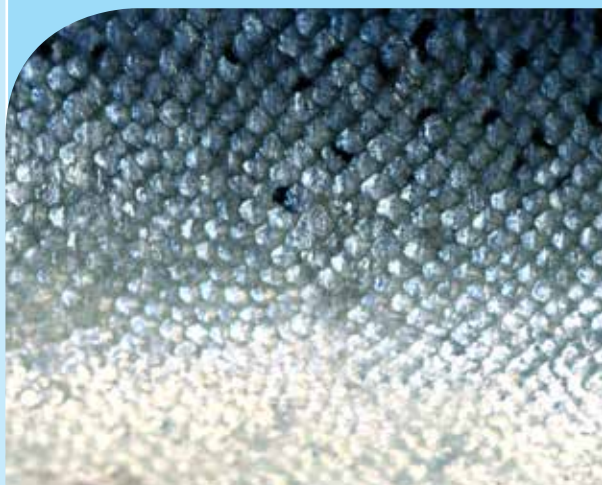
De nordiska landbaserade ekosystemen ska ha ett gott miljötillstånd. En god balans mellan skydd och hållbart bruk av dessa ekosystem säkras. Hållbart skogsbruk säkras genom skydd och förvaltning. Hänsyn tas till skogens mångsidiga funktioner och ekosystemtjänster.

Luft

Luftföroreningsskador på miljö och människor reduceras. Föroreningar ska inte överskrida de tillåtna gränsvärdena och internationella krav för luftkvalitet eller gränserna för vad naturen tål. Kunskap om kopplingen mellan luftföroreningar och klimatändringar stärks.

Indikatorer

- Hållbarhet av fiskbestånd
- Utsläpp av kväve och fosfor i Östersjön
- Förändringar i index över vanliga fåglar
- Utvecklingen för den årliga avverknings- och ökningen av skogarna
- Befolkningen i städernas exponering för luftföroreningar via ozon och partiklar

Klimatförändringarna är en viktig utmaning som redan medfört betydande konsekvenser för människa och miljö. Förenta nationernas klimatpanel (IPCC) räknar med en fördubbling av koncentrationen av koldioxid (CO₂) i atmosfären i förhållande till förindustriell tid. Detta beräknas i sin tur medföra en ökning av genomsnittstemperaturen med 1,1–6,4 grader Celsius de närmaste hundra åren.

Klimatförändringen förväntas få stora ekonomiska och mänskliga konsekvenser, bland annat ökad vattenbrist i vissa regioner, höjd havsnivå, tätare värmeböljor, fler stormar och havsförurning. Risken för rubbningar i naturliga ekosystem och accelererande förlust av biologisk mångfald är betydande med en försämrad välfärd för många människor som följd. Inom den nordiska regionen är effekten av klimatförändringarna störst i Arktis där känsligheten är särskilt stor.

Klimatförändringarna har stor inverkan på ekosystemet i havet och på de marina resurserna. Utmaningarna förstärks av klimatrelaterad havsförurning som enligt många forskare anses vara det största hotet mot marina ekosystem. Fiskebeståndens ändrade migrationsmönster kan medföra ekonomiska, politiska och förvaltningsmässiga problemställningar. Detta kräver i sin

De nordiska länderna har en viktig uppgift i att vara pådrivande i de internationella klimatförhandlingarna.

tur stärkt regionalt samarbete. Även städer och infrastruktur påverkas negativt av ett förändrat klimat, exempelvis genom skador orsakade av kraftiga skyfall och andra extrema väderfenomen – något som bedöms öka i framtiden.

De nordiska länderna har en viktig uppgift i att vara pådrivande i de internationella klimatförhandlingarna. Målsättningen är att begränsa den globala temperaturökningen till högst 2 grader Celsius i förhållande till förindustriell nivå för att undgå de mest skadliga effekterna av den globala uppvärmningen. Detta ambitiösa klimatmål kräver omfattande och omedelbara åtgärder i alla länder.

Det är nödvändigt att globalt bryta kopplingen mellan fossil energianvändning och ekonomisk tillväxt. Dessutom behöver samhällen och städer anpassas till pågående och förväntade effekter av klimatförändringarna. Klimatanpassning omfattar förändrade bruksmetoder och markanvändning, bland annat utvecklande av grödor och trädsorter som är mer motståndskraftiga mot nya typer av smittämnen i jord- och skogsbruket.

Transportsektorn är viktig i sammanhanget, men eftersom transport inte utgör ett eget samarbetsområde inom ramen för Nordiska ministerrådet behandlas transportsektorns ansvar för omställning till hållbar utveckling inte direkt i denna strategi.

Men anpassningsstrategier och lindring av klimatförändringar är inte bara en teknisk fråga. Även den sociala dimensionen och könsperspektivet bör inkluderas och tas hänsyn till där det är relevant. På så sätt kan man effektivisera anpassningsåtgärderna och bättre stödja arbetet med att lindra klimatförändringarna och verka för en hållbar utveckling.

Energieffektiviseringar inom områden som transport, boende/byggnad, produktutveckling och en övergång till en större andel förnybar energi är exempel på viktiga åtgärder för att reducera utsläppen av växthusgaser. Samtidigt förväntas fossila energikällor få fortsatt stor betydelse även i framtiden. Det är därför nödvändigt att också stödja åtgärder som bidrar till ett minskat användande av fossila energikällor och minskade utsläpp av växthusgaser även utanför Nordens gränser. Åtgärder för anpassning till klimatförändringarnas effekter i sårbara och mindre utvecklade länder ska också stödjas. Behovet av nya tekniska och sociala innovationer kan även skapa affärsmöjligheter för det nordiska näringslivet.

Det är nödvändigt att globalt bryta kopplingen mellan fossil energianvändning och ekonomisk tillväxt. Dessutom behöver samhällen och städer anpassas till pågående och förväntade effekter av klimatförändringarna.

Målsättningar fram till 2025

Energi

Nordisk energiförsörjning utvecklas på ett mer hållbart sätt. Det genomförs en utökad satsning på förnybar energi och energieffektivisering i Norden. Sambandet mellan ekonomisk tillväxt och konsumtion av icke förnybar energi ska brytas. Flexibel elförbrukning på den nordiska elmarknaden ökas.

Klimat

De nordiska länderna verkar för att ett globalt klimatavtal tas fram senast 2015 med ikraftträdande 2020. I avtalet begränsas global uppvärmning till högst 2 grader Celsius med bindande förpliktelser för alla länder. De nordiska länderna har ambitiösa nationella reduktionsmål av klimatutsläpp. De nordiska finansieringsinstitutionernas roll i klimatarbetet och för gröna investeringar främjas. Norden strävar efter att integrera miljö- och klimatfrågor i utvecklingssamarbetet och att inkludera välfärds- och sysselsättningsaspekter i klimatarbetet.

Indikatorer

- Andel förnybar energi i bruttoenergiförsörjningen
- Utvecklingen för växthusgasutsläppen uppdelat på sektor
- Utsläpp från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk

De nordiska länderna behöver reducera de miljö- och hälsoproblem samt sociala problem som hör samman med en ohållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster.

Den ekonomiska tillväxten har skapat förutsättningar för höjd materiell välfärd. Samtidigt skapar tillväxten betydande sociala och miljömässiga utmaningar. På många områden upphävs de miljövinster som uppnåtts med hjälp av effektiv miljöteknologi av en ökad och ohållbar konsumtion. Problemen kan ofta hänföras till frågor kring livsstil, framför allt bland världens välbärgade människor där hushållens konsumtion står för omkring hälften av miljöpåverkan.

På den globala Rio+20-konferensen om hållbar utveckling i Rio de Janeiro 2012 beslutades ett globalt 10-årigt ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. Detta kommer att spela stor roll för det fortsatta arbetet på området. Vidare beslutades att inleda ett arbete med globala hållbarhetsmål, där naturresursfrågor och hållbar konsumtion och produktion förmodligen kommer att vara viktiga temaområden. Rio+20 beslutade också att utveckla indikatorer som kompletterar bruttonationalprodukt som ett mått på utveckling.

Även om de nordiska länderna har stärkt sina miljöinsatser, exempelvis genom lagstiftning, ekonomiska styrmedel, miljömärkning och en effektivare miljöteknologi, så har det totala ekologiska avtrycket blivit allt större. Det gäller även utanför Nordens gränser. Livsmedel, boende och transporter är områden som är särskilt miljöpåverkande, eftersom de i hög utsträckning nyttjar energi- och vattenresurser. De nordiska länderna behöver reducera de miljö- och hälsoproblem och sociala problem som hör samman med en ohållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster.

Miljöbelastningen från olika livsmedel orsakad av bland annat djurhållning, transporter och svinn i livsmedelskedjan varierar för olika produkter och kan även påverka livsmedelssäkerheten och djurhälsan. Att ha hållbara kostvanor innebär att beakta en rad olika perspektiv. Det handlar exempelvis om att välja livsmedel med så liten negativ miljöpåverkan som möjligt, men som också främjar social utveckling och befolkningens

hälsa. Det innebär att äta säker och näringsrik kost som reducerar övervikt, fetma eller andra livsstilssjukdomar. Det handlar också om att produktionen är hållbar. Att föda världens växande befolkning är en enorm utmaning som också Norden bör bidra till att lösa.

Efterfrågan och val av boende påverkas av att det i de nordiska länderna blir fler ensamhushåll och större bostadsytor. Ett hållbart boende förutsätter effektiv användning av energi och andra naturresurser. Det inkluderar också hälso- och privatekonomiska aspekter, säkerhet och tillgänglighet. Det hållbara boendet ställer dessutom krav på närhet till arbetsplatser, butiker, avfallsinsamling, ett väl utbyggt system för kollektivtrafik, gång- och cykelvägnät och annat som konsumenterna är beroende av i vardagen för att göra hållbara val.

För att främja en grön tillväxt är det viktigt att öka resurseffektiviseringen, att vara varsam med ändliga resurser och att skapa en ny syn och lösning på avfallsproblematiken. Avfall bör i högre grad betraktas som en värdefull råvara, samtidigt som avfall som innehåller miljögifter bör tas ur kretsloppet. Miljöpåverkan från produktion, varor och avfall bör minimeras ur ett livscykelperspektiv.

Genom att de nordiska länderna agerar tillsammans kan satsningar inom grön tillväxt uppnå en större massa, skapa en större marknadsstorlek och få ett större politiskt genomslag i pågående internationella processer. Offentliga, privata, och enskilda konsumenter påverkar utbudet genom sin efterfrågan och medverkar till att driva fram hållbara produkter och tjänster. Den offentliga sektorn har en strategisk funktion som beställare av hållbara produkter och tjänster. Näringslivet har också en viktig roll, bland annat genom utökat samarbete med leverantörskedjorna avseende miljö och sociala aspekter, företagets samhällsansvar (CSR) och miljömärkning.

Miljöpåverkan från produktion, varor och avfall bör minimeras ur ett livscykelperspektiv.

Målsättningar fram till 2025

Hållbar konsumtion och produktion

Norden ersätter en ohållbar konsumtions- och förbrukningskultur med en mer hållbar återanvändningskultur baserad på miljöanpassad produktion och konsumtion. Hållbar konsumtion och produktion utökas genom lagstiftning, ekonomiska styrmedel, information och utbildning samt genom infrastrukturella åtgärder som underlättar för konsumenter att agera hållbart. Arbetet med det nordiska miljömärket Svanen utvecklas och förstärks. Nordiskt samarbete inom gröna tekniska normer och standarder utökas, däribland offentliga inköpsstandarder. Nordiska ministerrådet och dess sekretariat har integrerat ett hållbarhetsperspektiv i hela sin verksamhet.

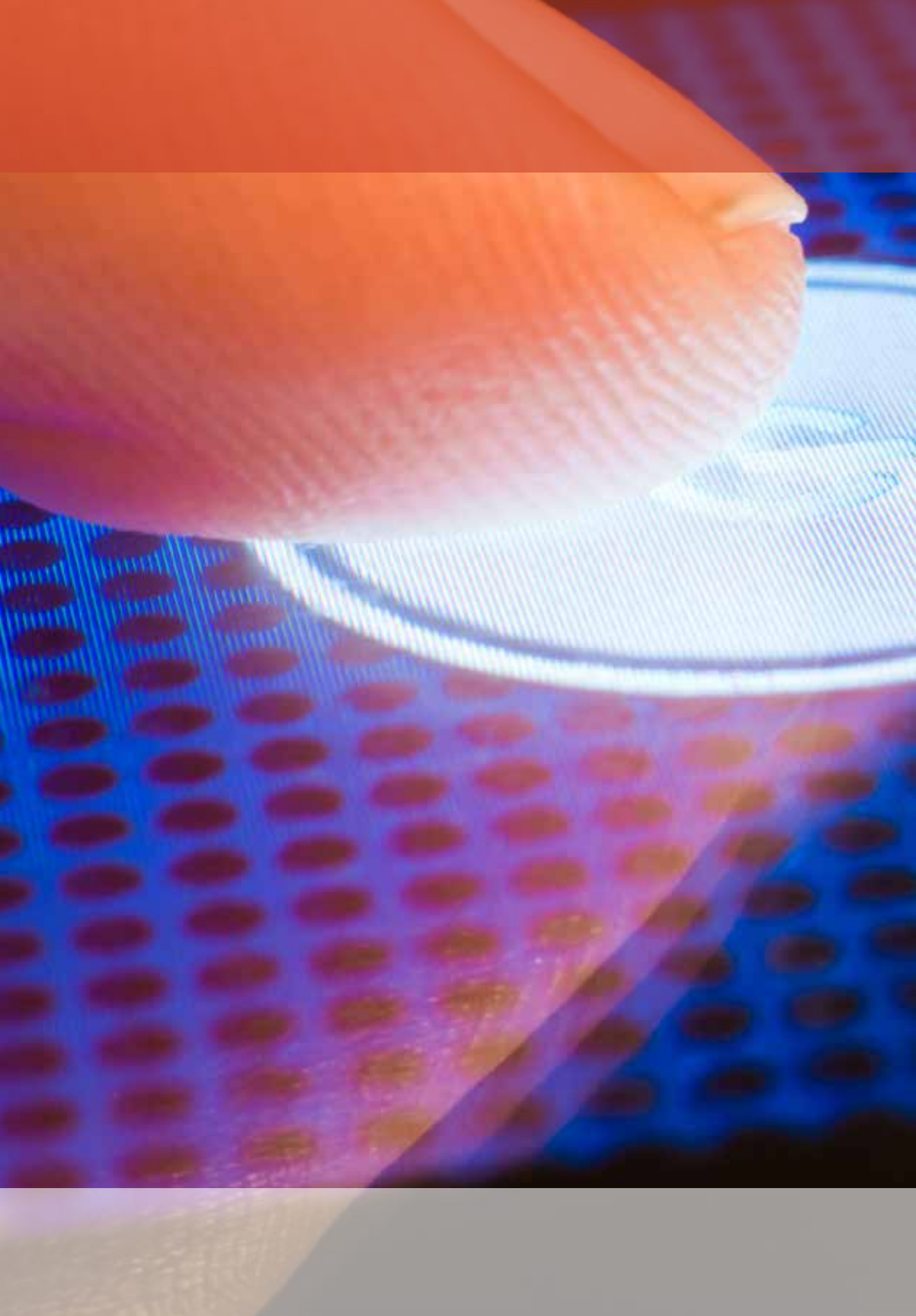
Resurseffektivitet och avfall

Norden bryter sambandet mellan en ohållbar resursförbrukning och ekonomisk tillväxt genom en ökad resurseffektivitet, återanvändning och en hållbar avfallshantering. Negativa miljö- och hälsoeffekter från produktion, varor och avfall i ett livscykelperspektiv (alltså även i andra länder) har minimerats. Förebyggande och återvinning av avfall ska effektiviseras samtidigt som avfall i högre grad ska betraktas som en värdefull råvara. Utvecklingen av nya gemensamma tekniker och metoder främjar en mer hållbar avfallshantering i Norden.

Indikatorer

- Frikoppling av belastning på miljön, bruttoenergiförbrukning, resursanvändning och generering av icke-mineralavfall från ekonomisk tillväxt
- Nordiska miljömärket Svanen och EU Ecolabel
- Andelen miljöskatter av de totala skatteintäkterna
- Utvecklingen av uppkomsten av kommunalt avfall och kommunal avfallshantering enligt hanteringsmetod

Goda förutsättningar för utbildning, forskning och innovation är viktiga komponenter för en grön ekonomi. Ökad kunskap om hållbar utveckling ligger till grund för att förändra attityder och beteenden hos individer, företag och organisationer. Kunskapen behövs för att hitta lösningar på framtida utmaningar för att verka för en hållbar utveckling. Kunskap och ny teknologi, men också förmågan att ta tillvara på människors kompetens, är grundstenar för Nordens konkurrenskraft och har bidragit till internationellt framgångsrika företag.

En central förutsättning för utveckling av en mer miljöanpassad teknologi är myndigheternas möjligheter att prissätta och reglera utsläpp av miljöfarliga ämnen. Med sådana möjligheter ökas den potentiella lönsamheten av forskning och utveckling.

Forsknings- och innovationsmiljöerna bör mobiliseras genom investeringar och hela befolkningen ska ha samma möjligheter till kunskapsbyggande och utbildning av god kvalitet. Nivåerna för satsning på forskning och innovation kommer att variera mellan de nordiska länderna. De

mål som ställs upp för utbildning om hållbar utveckling ska utgå från den egna kulturen och de lokala sociala, ekonomiska och miljömässiga förhållandena. Forsknings- och innovationsmiljöerna bör mobiliseras till att ta upp problem av särskild relevans för användningen av jordens resurser.

Forsknings- och innovationsmiljöerna bör mobiliseras till att ta upp problem av särskild relevans för användningen av jordens resurser.

*Ökad kunskap om hållbar
utveckling ligger till grund
för att förändra attityder och
beteenden hos individer,
företag och organisationer.*

Målsättningar fram till 2025

Utbildning

Kunskap om hållbar utveckling inkluderas i utbildningen på alla nivåer. Fler unga i Norden ska få en utbildning som ger de kompetenser som efterfrågas av näringslivet.

Forskning

Tvårvetenskaplig nordisk forskning och utbildningssatsningar initieras till stöd för en hållbar utveckling. Det ska ske i samverkan med liknande nationella och europeiska initiativ, exempelvis inom området bioekonomi. Nordiskt samarbete utökas inom forskning och utbildning för grön tillväxt, välfärd och hälsa. Vetenskapliga resultat används i högre utsträckning som beslutsunderlag för politikens utformning.

Innovation

Norden ska vara en föregångsregion när det gäller utveckling av miljöteknik och sociala innovationer till stöd för grön tillväxt och hållbar utveckling. Ett nordiskt samarbete ska utvecklas omkring testning och utveckling av energiteknologi, och möjligheter till gemensamma nordiska test- och demonstrationsanläggningar ska undersökas. Finansiering av gröna investeringar och företag samordnas och förstärks.

Indikatorer

- Total befolkning som har genomgått gymnasial utbildning, eftergymnasial utbildning och universitetsutbildning
- Utgifter för forskning och utveckling i % av BNP, uppdelat på sektor

Förankring, genomförande och uppföljning

Allt arbete som görs inom ramen för Nordiska ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv. Strategin läggs till grund för Nordiska ministerrådets budgetering och långsiktiga arbete med hållbar utveckling. De nordiska samarbetsministrarna har i kraft av sin samordnande och assisterande roll gentemot statsministrarna det övergripande ansvaret för samordning av strategins genomförande. Samarbetsministrarna har ansvaret för information, rapportering, utvärdering och revidering av strategin. Nordiska ministerrådets expertgrupp för hållbar utveckling bistår samarbetsministrarna i arbetet med hållbar utveckling.

Förverkligandet av strategin sker inom ministerrådets olika samarbetsområden. Strategins målsättningar ska integreras i fackministerrådets sektorsprogram och omsättas till konkreta åtgärder med mätbara mål. De organiserar själva, samordnat med berörda sektorer, genomförandet av strategin, undersöker framstegen och bidrar till rapporteringen om och bedömningen av genomförandet. Hållbar utveckling ska även främjas i samarbete med nordiska institutioner och samarbetsorgan.

Strategins målsättningar ska integreras i fackministerrådets sektorsprogram och omsättas till konkreta åtgärder med mätbara mål.

Finansieringen av ministerrådets genomförande av strategin sker inom ramen för Nordiska ministerrådets budget. De berörda fackministerråden ansvarar, inom sina sektorsbudgetar, för finansieringen av genomförandet med betoning på strategins mål och prioriterade områden.

Samarbetsministrarnas anslag för hållbar utveckling ska användas för aktiviteter som stödjer implementeringen av den nordiska strategin för hållbar utveckling. Dessa initiativ ska uppfylla kraven om nordisk nytta, vara tvärsektoriella och innovativa samt integrera de tre aspekterna av hållbar utveckling. Anslaget ska också användas för att förstärka

kommunikationsinsatser kring ministerrådets aktiviteter inom hållbar utveckling, inklusive användningen av de nordiska indikatorerna för hållbar utveckling. Aktiviteterna ska riktas både till Norden, dess närområden och internationellt. Nordiska ministerrådet ska även följa upp och implementera Rio+20-konferensens resultat.

Det tvärssektoriella samarbetet inom ministerrådet ska stödjas, bland annat genom att främja dialog och erfarenhetsutbyte mellan sektorerna kring strategin och dess målsättningar och deras betydelse för respektive sektor. För att underlätta en god kommuni-

kation genom hela ministerrådsorganisationen och för att stödja en mer konsekvent förankring av hållbarhetsfrågor i verksamheten ska det utses specifika hållbarhetskontakter för varje sektor. Vidare övervägs utveckling av nya verktyg för utvärdering, rapportering och kommunikation om resultaten av hållbarhetsrelevanta aktiviteter.

De nordiska indikatorerna för hållbar utveckling ska uppdateras löpande. Dessutom ska det utarbetas årliga indikatorrapporter för att följa utvecklingen i Norden i samband med rapporteringen om implementeringen av den nordiska hållbarhetsstrategin.

Allt arbete som görs inom ramen för Nordiska ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv.

norden

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

www.norden.org

Ett gott liv i ett hållbart Norden – Nordisk strategi för hållbar utveckling är den överordnade och tvärspektoriella ramen för Nordiska ministerrådets arbete. Allt arbete som görs inom ministerrådet ska ha ett integrerat hållbarhetsperspektiv.

Nordiska ministerrådet ska bidra till att de nordiska länderna successivt fortsätter att förbättra välfärden och livskvaliteten för nuvarande och kommande generationer genom att skydda och tillvarata jordens förmåga att uppehålla liv i hela dess mångfald.

Strategin ger långsiktiga riktlinjer fram till 2025 inom följande fokusområden: den nordiska välfärdsmodellen, livskraftiga ekosystem, ett förändrat klimat, ett hållbart nyttjande av jordens resurser samt utbildning, forskning och innovation. Nordiska ministerrådets facksektorer kompletterar strategin med konkreta insatser och utvecklingen i Norden följs upp med hjälp av indikatorer.

ANP 2013:725

ISBN 978-92-893-2497-7